

عوامل تحکیم خانواده از منظر رهبر معظم انقلاب

فاطمه سادات میرعرب رضی^۱

چکیده

در این مقاله دیدگاه مقام معظم رهبری، حضرت امام خامنه ای (مدظله العالی) در مورد تحکیم خانواده بررسی شده است. حضرت امام خامنه ای بر وحدت و انسجام خانواده به عنوان زیربنای جامعه سالم تاکید دارند. وی بر اهمیت حفظ ارزش ها و اصول اسلامی در ساختار خانواده، ترویج احترام متقابل، محبت و حمایت در میان اعضای آن تاکید می کند. آموزه های امام خامنه ای بر نقش ها و مسئولیت های هر یک از اعضای خانواده تأکید دارد و از پیوند محکم مبتنی بر ایمان و تقوا حمایت می کند. امام خامنه ای از طریق راهنمایی های خود، بینش هایی را برای تقویت روابط هماهنگ در خانواده ها، پرورش احساس تعلق و امنیت ارائه می دهد. این مقاله به بررسی دیدگاه امام خامنه ای برای ایجاد خانواده های تاب آوری می پردازد که به رفاه و ثبات کلی جامعه کمک می کنند.

کلیدواژه: استحکام، ثبات، خانواده، مقام معظم رهبری، جامعه

^۱ مقاله پایانی طلبه سطح ۲ حوزه علمیه سعدیه رامیان

خانواده، اولین نهاد اجتماعی و کوچک‌ترین واحد تشکیل دهنده جامعه است و شامل پدر، مادر و فرزندان می‌شود. ساختار گسترده، ساختار گسترده محدود و ساختار هسته‌ای، سه ساختاری است که در جوامع اسلامی از صدر اسلام تا جهان امروز، همچون دیگر جوامع، ملاحظه می‌شده است. صرف‌نظر از ساختار خانواده، معمولاً هر خانواده از سه نسل تشکیل می‌شود که در کنار هم زندگی می‌کنند؛ نسل اول پدر بزرگ و مادر بزرگ‌ها، نسل دوم پدر و مادر، و نسل نسوم فرزندان را تشکیل می‌دهد. هر کدام از این نسل‌ها وظایفی را بر عهده دارند. خانواده با ازدواج یک مرد و زن تشکیل می‌شود که دارای اهدافی است ولی هدف اصلی آن در جوامع اسلامی بقای نسل و به دنیا آوردن فرزندان است.

تحکیم خانواده از آن جهت مهم است که به عنوان واحد اساسی جامعه عمل می‌کند و پایه ای برای حمایت عاطفی، ثبات و رشد فراهم می‌کند. پیوندهای قوی خانوادگی می‌تواند به رفاه فردی، هماهنگی اجتماعی و انسجام جامعه کمک کند. علاوه بر این، یک محیط خانواده سالم می‌تواند ارزش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهای مثبت را در اعضای خود پرورش دهد و زمینه‌ای را برای یک جامعه انعطاف‌پذیرتر و شکوفاتر فراهم کند. با تمرکز بر تلاش‌های تقویت خانواده، می‌توانیم یک جامعه قوی‌تر و به هم پیوسته‌تر ایجاد کنیم که برای عبور از چالش‌های زندگی مجهزتر باشد.

از آنجا که در مورد نقش خانواده در استحکام جامعه تحقیق جامع صورت نگرفته است، لذا هدف در این تحقیق تبیین نقش خانواده در استحکام جامعه از منظر مقام معظم رهبری است که با روش جمع آوری کتابخانه ای و به صورت توصیفی-تحلیلی به این نتایج دست یافته شده است. با توجه به برخی از آیات، یکی از کارکردهای مهم خانواده، کنترل و تنظیم ارضای غرائز است. زمانی که ارضای جنسی در محیط خانواده به خوبی انجام شود آثار آن به استحکام جامعه بر می‌گردد چون اعضای خانواده از انحرافات جنسی که برای جامعه بحران محسوب می‌شوند، دوری می‌کنند لذا جامعه از معضلات احتمالی عدم رضایت جنسی خارج

می شود. همچنین کارکرد تربیتی خانواده، موجب می شود اعضای خانواده دارای اخلاق، ادب، رفتار خوب، گفتار خوب، فضائل اخلاقی باشند و از رذائل اخلاقی که برای جامعه خطرناک هستند دوری کنند و موجب استحکام و استواری جامعه موفق می شوند. همچنین اگر زوجین بر اساس حسن معاشرتی که قرآن کریم آن را زیر بنای خانواده می داند، رفتار کنند، دیگر خبری از طلاق، فرار، ارتکاب جرم، تجاوز و... نیست لذا جامعه در برابر معضلات و مشکلات مستحکم تر می شود.^۱ از دیدگاه رهبری نیز خانواده یکی از سلول های جامعه است و جامعه بدون این سلول مستحکم و استوار نیست .

در سال های اخیر، اهمیت ارزش ها و وحدت خانواده به کانون توجه جوامع مختلف در سراسر جهان تبدیل شده است. در جمهوری اسلامی ایران، مقام معظم رهبری، حضرت آیت الله خامنه ای، از شخصیت های برجسته ای بوده اند که از طرفداران تحکیم بنیان خانواده به عنوان رکن اساسی جامعه بوده اند.

امام خامنه ای بارها بر اهمیت حفظ ارزش های سنتی خانواده و ایجاد روابط مستحکم خانوادگی تأکید کرده اند. او معتقد است که یک محیط خانوادگی سالم و پایدار برای رفاه کلی افراد و جامعه در کل بسیار مهم است. بر اساس آموزه های او، ساختار خانواده هماهنگ مبتنی بر عشق، احترام و حمایت به عنوان پایه ای برای تربیت اخلاقی، انسجام اجتماعی و رشد معنوی عمل می کند.

دیدگاه امام خامنه ای در مورد تحکیم خانواده ریشه عمیقی در اصول و آموزه های اسلامی دارد که بر اهمیت پیوندهای خانوادگی، مراقبت متقابل و مسئولیت بین اعضای آن تأکید دارد. رهنمودهای ایشان در اولویت دادن به رفاه خانواده، تربیت فرزندان با آموزه های اسلامی و ترویج هماهنگی زناشویی نشان دهنده رویکردی کل نگر برای ساختن جامعه ای منسجم و سعادتمند است.

امام خامنه ای با سخنرانی ها، نوشته ها و فرامین دینی خود سعی در القای احساس وظیفه و تعهد در بین افراد نسبت به خانواده داشته و از آنان خواسته است که روابط خانوادگی را بر امور مادی و حواس پرتی های دنیوی

^۱ لطف علی، ۱۳۹۴، ص ۲۲.

ترجیح دهند. طرفداری او برای حفاظت از ارزش‌های خانواده و ترویج رفتار شایسته در خانواده‌ها با تلاش‌های گسترده‌تر برای حفظ ثبات اجتماعی و یکپارچگی اخلاقی در جامعه ایران همسو است.^۱

با عمیق‌تر شدن دیدگاه امام خامنه‌ای در تحکیم خانواده، بررسی مبانی کلامی آموزه‌های ایشان، پیامدهای عملی آن بر سیاست‌های اجتماعی و زمینه فرهنگی که در آن اجرا می‌شود، ضروری است. مقاله شما می‌تواند با روشن کردن رویکرد رویایی او به پویایی خانواده، به درک بهتر اهمیت همبستگی خانواده در جامعه معاصر ایران کمک کند.

در این مقاله به سؤالاتی مانند این که تحکیم خانواده بر جامعه و بعد های آن چه تاثیری دارد؟ مقام معظم رهبری چقدر این موضوع را مهم شمرده؟ و خانواده از منظر او در چه جایگاهی قرار دارد؟ می‌پردازیم.

مفهوم شناسی خانواده

خانواده به گروهی از افراد که با یکدیگر از طریق هم‌خونی، نسبت قانونی یا مکان زندگی مشترک وابستگی دارند گفته می‌شود. خانواده در بیشتر جوامع، نخستین و اصلی‌ترین نهاد جامعه‌پذیری کودکان است. در حالت ایده‌آل، خانواده‌ها قابلیت پیش‌بینی، ساختار و ایمنی را در زمانی که اعضا بالغ می‌شوند و مشارکت در جامعه را یاد می‌گیرند، ارائه می‌دهند. از لحاظ تاریخی، در اکثر جوامع بشری از خانواده به عنوان کانون اصلی دلبستگی، پرورش و اجتماعی شدن یاد شده است.^۲ سازمان ملل متحد در آمار جمعیتی سال ۱۹۹۴ خود، خانواده را چنین تعریف کرد: «خانواده یا خانوار، به گروه دو یا چند نفره‌ای گفته می‌شود که باهم زندگی می‌کنند، درآمد مشترک برای غذا و دیگر ضروریات زندگی دارند و از طریق خون، فرزندخواندگی یا ازدواج، با هم نسبت دارند. در یک خانواده ممکن است یک یا چند خانواده زندگی کنند، تمام خانوارها، هم خانواده نیستند.»^۳

^۱ پایگاه اطلاع رسانی دفتر مقام معظم رهبری.

^۲ خانواده، ویکی‌پدیا (www.eikipedia.com).

^۳ سازمان ملل متحد (UN) یک سازمان بین‌دولتی برای حفظ امنیت بین‌الملل و صلح جهانی.

ویژگی‌های خانواده مطلوب از منظر مقام معظم رهبری

خانواده، رکن اساسی هر جامعه و نقطه آغازین زندگی اجتماعی انسان‌ها و نخستین کانون تمدن و آرامش بشری است. استحکام این بنای مقدس، چشم‌اندازهای روشنی را در افق پیشرفت اجتماع ترسیم خواهد کرد. از نگاه اسلام، خانواده یکی از نهادهای زیربنایی بنیاد هستی و از ساختارهای اصلی جامعه است؛ زیرا «جامعه مطلوب» با وجود «خانواده مطلوب» شکل می‌گیرد. در منظومه فکری مقام معظم رهبری؟مد؟، خانواده از اهمیت خاصی برخوردار است؛ زیرا از نظر ایشان خانواده سالم و سلامت جامعه می‌تواند زیرساخت‌های جامعه سالم ایجاد کند؛ چنانکه فساد جامعه نیز با فساد خانواده گره خورده است. رهبر فرزانه انقلاب؟مد؟ در قالب پیام، سخنرانی و نوشتار، ویژگی‌های متعددی مانند «قداست»، «صمیمیت»، «معنویت»، «محبت»، «دینداری» و «آرامش» را برای خانواده اسلامی بیان کرده است؛ بدین معنی که اگر خانواده این مؤلفه‌ها را داشته باشد، «خانواده مطلوب» یا «خانواده خوب» به شمار می‌آید: «خانواده خوب یعنی، زن و شوهری که با هم مهربان باشند، با وفا و صمیمی باشند و به یکدیگر محبت و عشق بورزند...». در این بخش به برخی از ویژگی‌های خانواده اسلامی از نگاه مقام معظم رهبری (مدظله العالی) اشاره می‌شود.

• حفظ قداست خانواده

پیوند زناشویی در زندگی انسان‌ها، نقطه عطفی است که می‌تواند صدها پیروزی و کامیابی یا شکست را به دنبال داشته باشد. ازدواج شایسته می‌تواند اساس سعادت و بهروزی همسران را بنیان نهد، در حالی که ازدواج بد ممکن است منشأ بزرگ‌ترین تیره‌روزی همسران را پایه‌گذاری کند؛ از این روست که جوامع انسانی همواره نگاه خاص و ویژه‌ای به خانواده داشته و آداب و رسوم اجتماعی خود را بر اساس آن اعمال می‌کرده‌اند.^۱ در منظومه فکری رهبر معظم انقلاب (مدظله العالی)، یکی از ویژگی‌های مهم خانواده، شناخت جایگاه و حفظ قداست آن است؛ آن‌گونه که هر گاه حرمت آن حفظ شود، «جامعه خوب» نیز شکل می‌گیرد؛ از همین روست

^۱ خطبه عقد؛ ۱۳۷۷/۰۹/۱۲.

^۲ جواد آملی، ۱۳۹۳، ص ۲۶.

همسر گرامی مقام معظم رهبری(دام ظلّه) می گوید:

فکر می کنم بزرگ ترین نقش من، حفظ جو آرامش خانه بود؛ طوری که ایشان بتوانند با خیال راحت به کارشان ادامه دهند. من سعی داشتم تا ایشان را از نگرانی در مورد خود و فرزندانم دور نگهدارم. گاهی اوقات که برای ملاقات ایشان به زندان می رفتم، از مشکلاتی که داشتیم؛ چیزی به ایشان نمی گفتم و در پاسخ به سؤالاتشان درباره وضعیت خودم و فرزندان صرفاً خبرهای خوب می دادم. برای مثال طی ملاقات هایی که با ایشان در زندان داشتم یا در نامه هایی که در دوران تبعید برای ایشان می نوشتم، هرگز چیزی در مورد بیماری فرزندان نمی گفتم و نمی نوشتم.

۶. اطاعت پذیری

ازدواج، قرارداد مقدسی میان زن و مرد است که حقوق و وظایفی برای زوجین ایجاد می کند. در حقوق اسلام، انفاق و تأمین هزینه زندگی خانواده بر عهده مرد است: «الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ...». زن نیز در مقابل، مکلف است که از مرد به عنوان رئیس خانواده اطاعت کند. مقام معظم رهبری(دام ظلّه) با توجه به آیه فوق، سرپرستی خانه و معیشت خانه را از آن مرد می دانند، البته این به معنی حکومت مطلق مرد در خانواده نیست:

این طور هم نیست که بگوییم همه جا خانم باید از آقا تبعیت کند؛ نخیر. چنین چیزی نه در اسلام داریم و نه در شرع. «الرَّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ»، معنایش این نیست که زن بایستی در همه امور تابع شوهر باشد. نه! یا مثل برخی از این اروپا ندیده های بدتر از اروپا و مقلد اروپا، بگوییم که زن بایستی همه کاره باشد و مرد باید تابع باشد؛ نه این هم غلط است. بالاخره دو تا شریک و دو تا رفیق هستید، یک جا مرد کوتاه بیاید، یک جا زن کوتاه بیاید. یکی اینجا از سلیقه و خواست خود بگذرد، دیگری در جای دیگر تا بتوانید بایکدیگر زندگی کنید.

از نظر ایشان زن نیز همانند مرد در محیط خانواده، صاحب حق است و نباید در حق زن اجبار و تحمیل روا داشت. بهترین شیوه سرپرستی مدیریت مرد در خانواده، این است که حاکمیت قلب افراد خانه را بر عهده گیرد. به عبارت دیگر اداره منزل تنها با حکومت بر دل ها امکان پذیر است و تسلط بر جسم به تنهایی مؤثر

واقع نمی‌شود؛ زیرا هر گاه بر دل‌ها حکومت شود، فرمانبری حتمی است و نیازی به خشونت و اعمال زور نیست.

نقش زن در خانواده

از آنجا که هدف از خلقت انسان‌ها، رسیدن به مقام قرب الهی از طریق تکامل انسان‌هاست؛ خداوند تمام هستی را در مسیر کمال انسان قرار داده است و انسان می‌تواند با شکوفایی استعدادهای خویش، از حیات طیبیه بهره‌مند و به درجه‌ای از قرب الهی نائل شود؛ چنانکه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرموده است: «إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا نَظَرَ إِلَى امْرَأَتِهِ وَنَظَرَتْ إِلَيْهِ نَظَرَ اللَّهِ تَعَالَى إِلَيْهِمَا نَظَرَ الرَّحْمَةِ؛ وقتی مردی به همسر خود نگاه کند و همسرش به او نگاه کند، خداوند به دیده رحمت به آن دو نگاه می‌کند». در این صورت فرزندان نیز از والدین الگو می‌گیرند و محبت به یکدیگر و والدین را سرلوحه خود قرار می‌دهند. پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) در روایت دیگری فرموده است: «مَا مِنْ امْرَأَةٍ تَسْقِي زَوْجَهَا شَرْبَةً مِنْ مَاءٍ إِلَّا كَانَ خَيْرًا لَهَا مِنْ عِبَادَةِ سَنَةِ صِيَامٍ نَهَارَهَا وَقِيَامٍ لَيْلَهَا؛ هیچ زنی نیست که جرعه‌ای آب به شوهرش بنوشاند، مگر آنکه این عمل او برایش بهتر از یک سال باشد که روزهایش را روزه بگیرد و شب‌هایش را به عبادت سپری کند». در این صورت تعامل اعضای خانواده با یکدیگر، بر پایه عشق، محبت، آرامش و اطاعت‌پذیری شکل خواهد گرفت که نقش اساسی در استحکام خانواده دارد؛ از این‌روست که رهبر معظم انقلاب (دام ظلّه) فرموده است: «یکی از مهم‌ترین وظایف زن، خانه‌داری است. همه می‌دانند، بنده عقیده ندارم به اینکه زن‌ها نباید در مشاغل اجتماعی و سیاسی کار کنند، نه، اشکالی ندارد؛ اما اگر چنانچه این به معنای این باشد که ما به خانه‌داری به چشم حقارت نگاه کنیم، این می‌شود گناه. خانه‌داری یک شغل است؛ شغل بزرگ، شغل مهم، شغل حساس، شغل آینده‌ساز».^۱

نتیجه‌گیری

خانواده، رکن اساسی هر جامعه و نقطه آغازین زندگی اجتماعی انسان‌ها و نخستین کانون تمدن و آرامش بشری است. استحکام این بنای مقدس، چشم‌اندازهای روشنی را در افق پیشرفت اجتماع ترسیم خواهد کرد.

^۱ مرکز فرهنگ و معارف قرآن، ۱۳۸۸، ص ۱۵۲.

از نگاه اسلام، خانواده یکی از نهادهای زیربنایی بنیاد هستی و از ساختارهای اصلی جامعه است؛ زیرا «جامعه مطلوب» با وجود «خانواده مطلوب» شکل می‌گیرد؛ خانواده‌ای که رهبر فرزانه انقلاب (دام ظلّه) فرمود: «خانواده، کلمه‌ای طیبه است. کلمه طیبه هم خاصیت‌اش این است که وقتی یک جایی به وجود آمد، مرتب از خود برکت و نیکی می‌تراود و به پیرامون خودش نفوذ می‌دهد. کلمه طیبه، همان چیزهایی است که خدای متعال آن را با همان اساس صحیح به بشر اهدا کرده [است]». با توجه به منظومه فکری امام خامنه‌ای (دام ظلّه) مبنی بر استحکام خانواده، بر آن شدیم که مبانی ایشان را با بهره‌گیری از آیات و روایات، درباره «روش‌های استحکام خانواده» تبیین نماییم؛ اثربیش‌رو در محورهای زیر سامان یافته است.^۱

امام خامنه‌ای بارها بر اهمیت حفظ ارزش‌های سنتی خانواده و ایجاد روابط مستحکم خانوادگی تأکید کرده‌اند. او معتقد است که یک محیط خانوادگی سالم و پایدار برای رفاه کلی افراد و جامعه در کل بسیار مهم است. بر اساس آموزه‌های او، ساختار خانواده هماهنگ مبتنی بر عشق، احترام و حمایت به عنوان پایه‌ای برای تربیت اخلاقی، انسجام اجتماعی و رشد معنوی عمل می‌کند. دیدگاه امام خامنه‌ای در مورد تحکیم خانواده ریشه عمیقی در اصول و آموزه‌های اسلامی دارد که بر اهمیت پیوندهای خانوادگی، مراقبت متقابل و مسئولیت بین اعضای آن تأکید دارد. رهنمودهای ایشان در اولویت دادن به رفاه خانواده، تربیت فرزندان با آموزه‌های اسلامی و ترویج هماهنگی زناشویی نشان‌دهنده رویکردی کل‌نگر برای ساختن جامعه‌ای منسجم و سعادتمند است.

مقام معظم رهبری در خاتمه بر اهمیت حیاتی تحکیم کانون خانواده به عنوان زیربنای یک جامعه سالم تأکید می‌کنند. امام خامنه‌ای از طریق ترویج ارزش‌های قوی خانوادگی، تقویت ارتباطات مثبت و احترام متقابل بین اعضای خانواده، نقش حیاتی خانواده‌ها را در شکل‌دهی به ثبات و رفاه جوامع برجسته می‌کنند. افراد می‌توانند با اجرای آموزه‌ها و رهنمودهای امام خامنه‌ای، در جهت ایجاد ساختارهای خانوادگی هماهنگ و منعطف که به بهبود کلی جامعه کمک می‌کند، بکوشند.

^۱ قنبری، مرضیه، ۱۴۰۱، ص ۲۶.

منابع

• نهج البلاغه

• قران

ابطحی، معصومه سادات و فتحعلی بیگی، پروانه (۱۴۰۳)، تحکیم خانواده بر پایه منوبات مقام معظم رهبری، تهران: رشد فرهنگ.

اعزازي، شهلا (۱۳۸۵)، جامعه‌شناسی خانواده: با تأکید بر نقش، ساختار و کارکرد خانواده در دوران معاصر، تهران: انتشارات روشنگران و مطالعات زنان.

پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار آیت‌الله سید علی حسینی خامنه‌ای،
<https://farsi.khamenei.ir>

پاینده، الوالقاسم (۱۳۸۲)، نهج الفصاحه (چهارم)، تهران: دنیای دانش.

جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۳)، خانواده متعادل و حقوق آن، قم: اسرا.

حاج علی‌اکبری، محمدجواد (۱۳۸۴)، مطلع عشق (گزیده‌ای از رهنمودهای حضرت آیت‌الله سید علی خامنه‌ای به زوج‌های جوان) (چ پنجم)، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

خانواده، پرتال جامع علوم انسانی، ۱۳۸۲.

زروانی، مجتبی (بی تا)، دانشنامه جهان اسلام، بنیاد دائرة المعارف اسلامی، برگرفته از مقاله «خانواده»، شماره ۶۸۲۶.

قنبری، مرضیه (۱۴۰۱)، روش‌های افزایش استحکام خانواده با تأکید بر بیانات مقام معظم رهبری (دام ظلّه)، دوفصلنامه علمی- تخصصی تبلیغ و خانواده، سال اول، شماره اول، صص ۱۹-۲۹.

لطف علی، حاتم (۱۳۹۴)، نقش خانواده در استحکام جامعه از منظر مقام معظم رهبری، نهمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی ایران .

مرکز فرهنگ و معارف قرآن (۱۳۸۸)، زن از زبان قرآن، قم: جمال.

موسوی ، سیده زهرا ، موسوی، سیدرفیع، حیدری ، حسین (۱۳۹۰)، بررسی میزان پایبندی به مناسک و رفتارهای دینی و عوامل مؤثر بر آن، جامعه‌شناسی مطالعات جوانان، سال اول، شماره ۱، صص ۱۴۹-۱۷۴.

[/https://fa.wikifeqh.ir](https://fa.wikifeqh.ir)

www.wikipedia.com